

ÉVTIZEDEK
A MAGYAR KÖZIGAZGATÁS
SZOLGÁLATÁBAN

ÜNNEPI TANULMÁNYOK
BALÁZS ISTVÁN PROFESSZOR 65. SZÜLETÉSNAPJÁRA

SZERKESZETTÉK:
ÁRVA ZSUZSANNA – BARTA ATTILA

„A KÖTET AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
JOGÁSZKÉPZÉS SZÍNVONALÁNAK EMELÉSÉT CÉLZÓ PROGRAMJAI
KERETÉBEN VALÓSULT MEG”

A DEBRECENI EGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK KIADVÁNYA

Felelős kiadó:

SZIKORA VERONIKA, dékán

Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Szerkesztők:

ÁRVA ZSUZSANNA és BARTA ATTILA

A szöveg technikai szerkesztését

ZÁKÁNY JUDIT

végezte.

A kiadványt nyelvileg

HODOSÁN KINGA és ZÁKÁNY JUDIT

lektorálta.

ISBN: 978-963-490-311-6 (nyomtatott kiadás)

ISBN: 978-963-490-312-3 (elektronikus kiadás)

Debrecen, 2021.

© A szerzők

ÉVTIZEDEK
A MAGYAR KÖZIGAZGATÁS
SZOLGÁLATÁBAN

ÜNNEPI TANULMÁNYOK
BALÁZS ISTVÁN PROFESSZOR 65. SZÜLETÉSNAPJÁRA

SZERKESZETTÉK:
ÁRVA ZSUZSANNA – BARTA ATTILA

A KÖTET SZERZŐI

ÁRVA ZSUZSANNA
BALLA ZOLTÁN
BARTA ATTILA
BENCSIK ANDRÁS
BORDÁS MÁRIA
BORDÁS PÉTER
BOROS ANITA
FAZEKAS MARIANNA
FÁBIÁN ADRIÁN
GAJDUSCHEK GYÖRGY
HALÁSZ IVÁN
HAZAFI ZOLTÁN
HOFFMAN ISTVÁN
HORVÁTH M. TAMÁS
IMRE MIKLÓS
JÓZSA ZOLTÁN
KAJTÁR EDIT
LAMM VANDA
LAPSÁNSZKY ANDRÁS
LINDER VIKTÓRIA
NAGY MARIANNA
P. SZABÓ BÉLA
PAP ANDRÁS LÁSZLÓ
ROZSNYAI KRISZTINA
SCHWEITZER GÁBOR
SMUK PÉTER
SZABADFALVI JÓZSEF
SZALÓKI ISTVÁN
SZAMEL KATALIN
TEMESI ISTVÁN
VARGA ZS. ANDRÁS
VERERBÉLYI IMRE
VESZPRÉMI BERNADETT
ZÁKÁNY JUDIT

Kézirat lezárva: 2021. június 3.

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog fenntartva.
Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó-rendszerben való tárolás
a kiadó előzetes hozzájárulásához van kötve.

© A szerzők, 2021.

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	9
DR. BALÁZS ISTVÁN PROFESSZOR SZAKMAI PÁLYÁJA	11
VARGA Zs. ANDRÁS SZABÁLYTALAN KÖSZÖNTÉS BALÁZS ISTVÁN PROFESSZOR ÚR 65. SZÜLETÉSNAPIJÁRA	23
TANULMÁNYOK A KÖZIGAZGATÁS TÖRTÉNETI, VALAMINT ELMÉLETI KÉRDÉSEI KÖRÉBŐL	
MARIA BORDAS THE IMPACT OF POPULISM ON THE POLITICAL INSTITUTIONS AND GOVERNMENT SYSTEMS FROM A COMPARATIVE APPROACH	27
HALÁSZ IVÁN A HÁZASSÁGKÖTÉS KÉRDÉSÉNEK SZABÁLYOZÁSA A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI MAGYAR KÜLÜGYI IGAZGATÁSBAN	41
IMRE MIKLÓS AZ ÁLLAMSZOCIALIZMUS GAZDASÁGIRÁNYÍTÁSÁNAK LEGFONTOSABB JELLEMZŐI	51
JÓZSA ZOLTÁN BASIC THEORIES OF PUBLIC ADMINISTRATION: WEBER AND WILSON.....	65
NAGY MARIANNA – FAZEKAS MARIANNA FÉSÜLETLEN GONDOLATOK A KÖZIGAZGATÁS REZILIENCIÁJÁNAK APROPÓJÁN	79
PAP ANDRÁS LÁSZLÓ KÖZIGAZGATÁSI JOG ÉS TÁRSADALMI IGAZSÁGOSSÁG	93
SMUK PÉTER PÁRTOK KORMÁNYON. SZEMPONTOK A POLITIKAI PÁRTOK KORMÁNYZATI POZÍCIÓINAK ALKOTMÁNYOS ÉS POLITIKAI VIZSGÁLATÁHOZ	109
P. SZABÓ BÉLA EGY 17. SZÁZADI MAGYAR „KÖZJOG”	123
SZABADELVI JÓZSEF SOMLÓ BÓDOG ÉS MOÓR GYULA SZUVERENITÁS-KONCEPCIÓJA	145
BENCsik ANDRÁS JOG ÉS ERKÖLCS HATÁRVONALAI A KÖZIGAZGATÁS KOORDINÁTARENDSZERÉBEN*	153

SCHWEITZER GÁBOR BUDAPEST FŐVÁROS JOGÁLLÁSA ÉS ÖNKORMÁNYZATA A POLGÁRI KORBAN.....	169
SZAMEL KATALIN A KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNY HASZNÁLHATÓSÁGÁRÓL.....	181
ISTVÁN TEMESI LA PARTICIPATION DE LA SOCIÉTÉ CIVILE À L'ÉLABORATION ET À LA RÉDACTION DES DÉCISIONS: ALIBI DÉMOCRATIQUE OU INNOVATION PROCÉDURALE EN DEVENIR? LA PRÉPARATION DES LOIS ET DES DÉCRETS EN HONGRIE.....	205

**TANULMÁNYOK A KÖZIGAZGATÁS
SZEMÉLYZETI, SZERVEZETI, MŰKÖDÉSI ÉS ELJÁRÁSI KÉRDÉSEI KÖRÉBŐL**

BALLA ZOLTÁN AZ ÁLLAMIGAZGATÁS CSÚCSSZERVE.....	217
FÁBIÁN ADRIÁN POLGÁRMESTER VESZÉLYHELYZETBEN – GONDOLATOK A KAT. TV. 46. § (4) BEKEZDÉSÉNEK ÉRTELMEZÉSÉRŐL.....	227
BARTA ATTILA A FELÜGYELETI ELLENŐRZÉSEK SZEREPE A KÖZIGAZGATÁSI JOG ÉRVÉNYESÍTÉSÉBEN.....	237
HAZAFI ZOLTÁN – KAJTÁR EDIT A KÖZSZOLGÁLAT IDENTITÁSA: A TESTÜLETI SZELLEMISÉGTŐL A MUNKÁLTATÓI MÁRKÁIG.....	257
LINDER VIKTÓRIA QUI EST QUI? APERÇU DE LA CAVALCADE DE LA RÉGLEMENTATION DANS LA FONCTION PUBLIQUE HONGROISE.....	279
ROZSNYAI KRISZTINA PILLANATKÉP A FÜGGŐ HATÁLYÚ DÖNTÉS UTÁN: A HATÁRIDŐ-TÜLLÉPÉS KÖVETKEZMÉNYEINEK VÁLTOZÁSAI.....	289
ÁRVA ZSUZSANNA A KÖZIGAZGATÁSI SZANKCIÓRENDSZER METAMORFÓZISA.....	305

TANULMÁNYOK SZAKIGAZGATÁSAINK KÖRÉBŐL

LAMM VANDA NÉHÁNY MEGJEGYZÉS A NEMZETKÖZI EGÉSZSÉGÜGYI JOGRÓL ÉS JOGALKOTÁSRÓL.....	325
HOFFMAN ISTVÁN SZEMÉLYES JELLEGŰ SZOCIÁLIS ALAPSZOLGÁLTATÁSI FELELŐSSÉGEK ÉS AZOK VÁLTOZÁSAI MAGYARORSZÁGON.....	337

HORVÁTH M. TAMÁS ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSVÁLTOZÁSI ELŐZMÉNY A TELEPÜLÉSTERVEZÉS JOGÁBAN.....	361
GAJDUSCHEK GYÖRGY A KÖZIGAZGATÁSI EGYETEMI OKTATÁS TUDOMÁNYÁGI ÖSSZETÉTELE KÖZÉP-KELET EURÓPÁBAN ÉS A KÖZIGAZGATÁS „IDENTITÁSA”	377
BOROS ANITA A HULLADÉKGAZDÁLKODÁSI (KÖZ)SZOLGÁLTATÁS MEGSZERVEZÉSÉNEK ÚJ HAZAI MODELLJE	389
LAPSÁNSZKY ANDRÁS A HAZAI HÍRKÖZLÉSI PIACSZABÁLYOZÁS TÖRTÉNETE, ALAPINTÉZMÉNYEI ÉS ELMÉLETI CSOMÓPONTJAI.....	413
BORDÁS PÉTER A VÁLTOZÓ ÁLLAMI SZEREPEK HATÁSA A KÖZSZOLGÁLTATÁS, MINT FOGALOM TARTALMI ÉRTELMEZÉSÉRE.....	435
ZÁKÁNY JUDIT A PANASZ MINT JOGVÉDELMI ÚT SZEREPE A BETEGEK JOGAINAK ÉRVÉNYESÍTÉSÉBEN	453
BERNADETT VESZPREMI EIN KLEINER EINBLICK IN DIE GRUNDLAGEN DER E-VERWALTUNG UND DER E-SACHBEARBEITUNG	465
SZALÓKI ISTVÁN AZ ADÓZÓK SZEREPE AZ ADÓIGAZGATÁSBAN AZ ADÓZÓK CSOPORTOSÍTÁSA ÉS A SZEMÉLYES ADATOK VÉDELME.....	475
FÜGGELÉK	485
PROF. DR. BALÁZS ISTVÁN PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE	

P. SZABÓ BÉLA*

EGY 17. SZÁZADI MAGYAR „KÖZJOG”

A hazai jogtudomány korai történetével elmélyültebben foglalkozók a magyar államtudományok fejlődésének a kezdeteit a 17. század első felére tették, amikor is a közjogi kérdések többé-kevésbé tudományos megragadásában egyes szerzők felzárkóztak a hazai magánjog ismertetői mellé. A régi és modernebb szerzők – más külföldi egyetemeken született munkák mellett – szinte kivétel nélkül az első magyar közjogi munkák között említik egy soproni peregrinus, Johann Andreas Lochner (1648-1684) 1666-ban, Tübingenben sajtó alá került jogi munkáját is.¹ Bónis György kifejezetten „az első magyar közjog” írójaként tekintett Lochnerre.²

Bár jelen kötet frankofil Ünnepeletjével ellentétben Lochner tanulmányait német egyetemeken végezte, említett elsősége, munkája közjogi irányultsága, valamint annak okán, hogy az elsők között közvetített Európa felé információkat – a kor szintjén többé-kevésbé tudományos formába öntve – a rendi magyar állam berendezkedéséről, munkájának ismertetése kifejezetten alkalmasnak látszott számomra, hogy Balázs István Professor Urat köszöntő tanulmányom tárgyául válasszam.

Az írás keretében előbb a szerző tanulmányairól és életéről rendelkezésre álló nem feltétlenül közismert adatokat tárom fel, majd röviden bemutatom Lochner „kis magyar közjogát.”

* Egyetemi tanár. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Jogtörténeti Tanszék.

1 Cwittinger, 1711: 228.; Horányi, 1776: 502-503.; Schwartner, 1811: 12.; Virozsil, 1865: 62–66.; Moór, 1932: 121.

2 Bónis, 1941: 389.

1. Egy rejtélyes sorsú szerző

Annak ellenére, hogy bemutatandó munkáját számon tartják a jelentősebb biográfiai és bibliográfiai adattárak, Johann Andreas Lochner életéről viszonylag keveset tárt fel az eddigi kutatás. Már a 18. század elején említették soproni származását, és adtak viszonylag téves információkat tanulmányairól és jogi *doctori* címéről. A legkorábbi részletesebb híradás élete folyásáról egy *panegyricus*nak címzett vershez fűzött „lábjegyzetből” származik, amely verset a 17. század második felének egyik legtermékenyebb *exulans* értelmiségije, Daniel Klesch írt egy pozsonyi származású joghallgató jénai doktorálása alkalmával.³ Ebben az ünnepi alkalomra készített alkalmi versben négy másik magyarországi jogi *doctor* mellett, ötödikként találjuk említve Lochnert is. Klesch életrajzi adatainak elvileg nagy pontosságot tulajdoníthatunk, hiszen személyesen ismerte Lochnert, akit versében volt soproni tanítványaként emleget,⁴ s akiről leírja, hogy a heidelbergi egyetemen szerezte jogi *doctori* címét, s aztán ott professzor is volt, majd a pfalzi (rajnai) választófejedelem titkára lett, s csak kevéssel a „megéneklés” előtt térhetett újra haza Sopronba.⁵

Amennyiben Klesch állításai és más rendelkezésre álló adatok⁶ alapján rekonstruálni kívánjuk Lochner életrajzát, abból indulhatunk ki, hogy a Sopronban született Johannes Andreas Lochner nagyapja, Johannes Lochner bécsi polgár és kereskedő evangélikus menekültként, az 1620-as vagy '30-as években költözött Sopronba. Apja, Johannes Bernhard Lochner (†1660) 1648 januárjában lett soproni polgár, s valószínűleg ügyvédként, egy időben *Vormund*ként (1650) majd rövid ideig a város jegyzőjeként (1660) is tevékenykedett. Az '50-es években (1653–1658) a város belső tanácsosa volt, és a város egyik vezető polgárának volt tekinthető. Feleségével Rosina Rainerrel még 1645-ben kötött házasságot, amelyből legalább két fiú, Johannes Andreas és Bernhard, valamint egy leány származott.⁷

3 Klesch, 1680.

4 Daniel Klesch hozzátéveleg 1650 és 1659 között oktatott Sopronban.

5 „*Job. Andreas Lochnerus, Semproniensis, meus etiam olim, (sicut & Pancratius) in Gymnasio Seproniensi Auditor, Jur. Utr. Doctor in Acad. Heidelbergensi promotus, in qua etiam Prof. Eloqu. & Histor. P. non tam pridem erat; imò & Secretissimo Electori Palatino Rheni à Secretis. Is non tam pridem propter motus Gallicos & metum futuri periculi in Patriam Sempronivum concessit.*” Klesch, 1680: 4. - *RMK* III. nr. 3500.

6 Karner, 1966: 75–76.; Cwittinger, 1711: 228.; Szinyeyi, 1900: 1345.

7 Az apára vö. Házi, 1982: nr. 7472. További adatok róla D. Szakács, 2013: 247–248.; Németh, 2004: 108. Feljegyzési könyve fennmaradt. Vö. MNL GYMSM SL IV.A. 1021-I. Lochner János Bernát ügyvéd és belső tanácsos feljegyzési könyve 1656–1659. A fiatalabb Bernhadról szinte semmit nem tudunk, valószínűleg 1706-ban halt meg. Vö. *Lesestoffe*, 1994: 395.

Johannes Andreas maga Sopronban, 1648. május 10-én (vagy 11-én) született⁸ és soproni tanulmányai után 15 éves korában ment német egyetemekre. Saját állítása szerint a háború elől menekült, hogy a tanulásnak hódolhasson.⁹ 1664. július 13-án iratkozott be a tübingeni egyetemre,¹⁰ ahol több magyar is tanult e korban (Sopronból pl. Georgius Preisegger és Georgius Dömötöri).¹¹ Nem tudjuk, hogy Lochner melyik karra iratkozott be, a matrikulában erre vonatkozó bejegyzést nem találunk. Valószínű, hogy előbb filozófiai tanulmányokat folytathatott, aztán mélyülhetett el a jogi ismeretekben.

Első „kitűnése” a tübingeni egyetemen azután történt, hogy a költő Zrínyi Miklós tragikus halálának híre – talán még 1664 végén – elért Tübingenbe. A gyász hír különösen fájdalmasan érinthette a magyarországi diákokat: ők az egész kereszténység pótolhatatlan veszteségének tartották Zrínyi halálát. Dömötöri ennek a gyásznak adott kifejezést, amikor *Honor posthumus*¹² címen emlékfüzetet bocsátott közre huszonnyolc tübingeni professzor és diák közreműködésével, amelybe Preisegger¹³ és Lochner is verset írt.¹⁴

Lochner kétévi tanulás után, 1666 augusztusában a jogászprofesszor, Johannes Gravius¹⁵ – akkori jogi kari dékán – elnökle mellett nyilvános vizsga-vitatózást tartott („*publico examini submissa*”),¹⁶ amelyet – az irodalomban általánosan elfogadottakkal ellentétben – bizonyosan nem követett a *doctori* cím megszerzése.¹⁷ Az ezen vita alapjául szolgáló szöveget számíthatjuk az első magyar közjogok közé.

Érdekes tény, hogy Lochner alig egy héttel ezen tudáspróba, a *disputatio* megvédése után már egy másik német egyetemre, a Tübingentől többnapos járóföldre fekvő altdorfi intézménybe iratkozott be.¹⁸ Itt csak néhány hónapot

8 Karner következtetése a soproni evangélikus gyülekezet keresztelési anyakönyve (I. kötet, f. 233 v.) alapján. Karner, 1966: 75.

9 Karner, 1966: 76.

10 Albert BÜRK – Wilhelm WILLE, *Die Matrikel der Universität Tübingen. II.: 1600–1710*, Tübingen, 1953, 313.; Szögi csak 1665-re teszi itteni beiratkozását. Szögi, 2011: nr. 2590.

11 A 17. században a tübingeni egyetemet felkereső magyarországi diákokról vázol képet Fata, 2004: 232–234.

12 *RMK* III. nr. 2219.; Csatkai, 1955: 75–85.; Kovács, 2005: 253–254.; Fata, 2007: 242.

13 Preisegger verséhez vö. Varga, 1986: 511–514.

14 Karner, 1966: 76.

15 Gravius rövid életrajzát alább vázolom.

16 *Facies*, 1666. - *RMK* III. nr. 2363.

17 Karner és a Lochner dolgozatával foglalkozó Gönczi Katalin is valószínűleg Cwittinger, majd Szinnyei nyomán tévesen tekinthetik ezt a munkát Lochner *doctori* munkájának, hisz ha ez így lenne, a 10 évvel későbbi, heidelbergi *disputatio*óját nem jelölte volna *disputatio inauguralis*nak. A tévedés egészen koránról származik: Jöcher – Adelung 3, 1810: 2007.; Bod, 1766: 163.; Vö. Gönczi, 2005-2007, 305.

18 1667. augusztus 30-án. Vö. Steinmeyer, 1912, nr. 10784.; Szögi, 2011: nr. 124.; Varga, 1994: 10.

töltött, mert 1667 januárjában elhagyta az egyetemet. Nem tudni a következő hónapokat hol töltötte, mert Jénába csak azon év augusztusában immatrikulált.¹⁹

Sokáig azt hitte az irodalom, hogy ezután hazatért Sopronba. De ma már – ha Klesch információit elfogadjuk – abból indulhatunk ki, hogy talán jó tíz évig nem is ment haza Pannóniába, hanem önkéntes száműzetésben maradt. Hogy mivel kereste kenyerét, pontosan nem tudjuk, de lehet, hogy már ekkor is a pfalzi fejedelem szolgálatában állhatott, valamilyen formában pártfogoltja volt. Annyi bizonyos, hogy tanulmányait 1676 novemberében zárta le Heidelbergben a jogi *doctori* cím megszerzésével.²⁰ *Doctori dissertatiója* egy sajátos eljárásjogi problémáról – a szavazategyenlőség feloldásáról a kollektív bírói fórum előtti eljárások esetében – szólt.²¹ Ezen vitatkozás Glöckner²² professzor elnöklete alatt zajlott, s a korban elfogadott és szükséges vizsgafolyamat részének tekinthető. Azt, hogy vizsgái és *inauguralis disputatiója* alapján mikor avatták pontosan *doctor*rá, megfelelő adatok hiányában nem megállapítható. Az sem világos, hogy miért szánta rá magát Lochner a nem kis költséggel járó *doctori* cím megszerzésére jónéhány évvel tényleges tanulmányai után. Igaz még 1676-ban is csak 28 éves volt. Elképzelhető, hogy pártfogója, a fejedelem ösztönzésére vállalkozott a feladatra.

Ha hihetünk Klesch állításának, akkor rövid ideig a heidelbergi egyetemen az ékesszólás és a történelem professzora is volt,²³ majd a pfalzi (rajnai) választófejedelem szolgálatába állott (ha már korábban nem őt szolgálta).²⁴ A franciák betörése miatt térhetett haza Sopronba, nem sokkal 1680 előtt.²⁵

19 Jauernig–Steiger, 1977: 482.; Mokos, 1890: 23.; Haan, 1858: 21.; Szögi, 2011: nr. 1108.

20 A heidelbergi *matricula* 1663 és 1689 közötti része elveszett. 1632–1652 és 1689–1703 között az egyetem zárva volt. Vö. Toepke, 1884: VI.

21 Lochner, 1676.

22 Glöckner, Georg Gisbert (1640-1689) – heidelbergi jogászprofesszor. 1663-ban Heidelbergben lett jogi doctor, majd egyetemi ügyész. 1665-től udvari bírósági ügyvéd lett, 1666-tól pedig a német közjog rendkívüli, majd egy évre rá rendes professzora Heidelbergben. 1674-ban az egyetem rektora volt, és négyszer a jogi kar dékánja, illetve 1671–1679 között prokancellár. 1678-tól kénytelen volt megválni akadémiai tisztségeitől. 1679-től fejedelmi titkos tanácsos. 1688-tól nassauai tanácsos és kancelláriai igazgató Diezben. Életére vö. Düll, 1991: 46–48.; Schroeder, 2014: 271–273.

23 Klesch egy másik munkájában is utal arra, hogy Lochner Heidelbergben professzor lett volna: „*Herr Job. And. Lochner / J. C. Chur-Pfälzischer Secretarius, und Prof. P. zu Heidelberg.*” Vö. Klesch, 1677. Az Országos Széchényi Könyvtár egy kolligátumban őriz ebből egy unikális példányt, amely egy olyan előszót tartalmaz, amiben felsorolja jónéhány korábbi soproni tanítványát, s melynek jelzete: *RMK* III. nr. 3303. Ezen előszót újabban közölte Fajt, 2020: 352 és 362.; Fata, 2007: 525.

24 A választófejedelem ekkor Carolus Ludovicus (1617–1680) volt, aki a '70-es években a franciák elleni birodalmi háború (1673–1679) során nem szövetekezett a franciákkal és ezért a nijmegeni békében (1678/79) jelentős területekről kellett lemondania. Vö. HAUCK, 1903. Klesch utóbbi állítását talán alátámasztja, hogy Lochner az előbb említett *doctori disputatióját* – mint a fejedelem „*beneficiarius*” – az uralkodónak ajánlotta.

25 Valószínűleg a nijmegeni békét megelőzően említett harci események térítették a haza vezető útra Lochnert.

Hazatérte után feltételezhetően ügyvédi gyakorlatot folytatott. Kései hazaköltözését közvetve az is bizonyíthatja, hogy – apjával ellentétben – nem szerzett soproni polgárjogot, és szemben testvérével, Johannes Bernharddal családot sem alapított.²⁶

Életének két soproni vonatkozású eseményéről tudunk még. Amikor I. Lipót 1681. május 22-én ünnepélyesen bevonult Sopronba, az ide meghirdetett országgyűlésre, Lochner köszöntötte egy viszonylag terjedelmes (4 levélből álló) ünnepélyes latin üdvözlő irattal²⁷ „*hazája és saját nevében*.”²⁸ Egy fennmaradt levelében, amelyet 1681. augusztus 13-án – tehát a soproni országgyűlés idején – Bécsből írt Andreas Preining városi kamaráshoz, arról értesítette a címzettet, hogy a bécsi hírek szerint I. Lipót vallásügyi kérdésekben nagyon kemény álláspontra határozta el magát.²⁹

Mint utóbbi levél keltezése is mutatja, valószínű, hogy nem sokáig időzött szülővárosában, vagy az is lehet, hogy kétlaki életet élt Sopron és Bécs között, mivel 1683 elején felesküdt a birodalmi kancellária *agens*ének.³⁰ Mint azt egy a birodalmi udvari tanács (*Reichshofrat*) aktái között fennmaradt irat tanúsítja, Lochnernek nem lehetett valami jó az egészsége, mivel 1684-ben (halála évében) bécsi orvosi látteletekkel kellett igazolnia, hogy valóban egészségügyi okokból (szempanaszok) volt utazásra képtelen, és ezért maradt távol a szolgálattól, ami miatt egyébként – első körben – büntetésben részesült.³¹ Lehet, hogy az igazolásnak helyt adtak, azonban Lochner alig 36 éves korában, még azon év első felében meghalt. Mint jómódú és tekintélyes polgárt temették el 1684. május 7-én Sopronban.³²

2. Lochner magyar közjogi alapvetése – *Facies Iuris Publici Hungariae*

Mint láthattuk, az alig tizennyolc éves Lochner csaknem három esztendőn át tartó tübingeni egyetemi tanulmányait egy vizsga-célúnak jelölt vitatkozással zárta. A vitához készült nyomtatvány címlapján található megjelölés („*Publici examini submissa*”) azért ellentmondásos, mivel Lochner a vita után rövidesen

26 A soproni gyűlekezeti anyakönyvekben nyoma van, hogy említett testvére fiát 1687. szeptember 10-én (tehát már a császári *agens* Lochner halála után) szintén Johannes Andreas névre keresztelték. Vö. Karner, 1966: 75.

27 Lochner, 1681. - *RMK* III. nr. 3095.

28 A beszédet bemutatja Karner, 1966: 73–75.

29 Karner, 1966: 78.

30 Neve ugyanis szerepel az alábbi titulatúra „*Reichs-Hoff-canzley - Catalogus der Herren Residenten, und Agenten*” névsorában. Vö. Uffenbach, 1683: V. 46. A bejegyzés így szól: „*Herr Johann Andreas Lochner, Augspurgischer Confession, Juravit den. 9. Febr. 1683.*” Lochner volt a 23. ilyen *agens*.

31 *Akten des Kaiserlichen Reichshofrats*. Vö. <https://www.rhrdigital.de/antiqua.3.576> (2020.12.15.).

32 Az evangélikus anyakönyvek ezt tanúsítják. Vö. Karner, 1966: 78.

elhagyta Tübingent. A korabeli szokások és egyetemi szabályzatok szerint általában a *disputatiók* valóban hozzátartozhattak egy vizsgafolyamathoz, aminek végén a jelölt *licenciatus juris* fokozatot vagy *doctori* címet szerezhetett,³³ de Lochnernél már csak fiatal kora okán sem feltételezhetjük ezt, s más vizsgamozzanatokról sincs tudomásunk. Vélelmezhetjük, hogy a vita és a *disputatiós* nyomtatvány megjelentetése elsősorban annak igazolására szolgált, hogy komoly tanulmányokat folytatott. A korabeli szokások szerint egyébként is csak a joghallgatók töredéke jutott el a *doctori* címig, a nagy többség ilyen lezárás nélkül hagyta el az egyetemek falait, de számukra nagyon is hasznos lehetett, ha szorgalmukról és eredményes tanulmányaikról valamilyen kézzelfogható tanúsítvánnyal rendelkeztek. Lochner számára is nagy szolgálatot tehetett a most bemutatandó vitairat.

Bár bizonyosnak tekinthetjük, hogy a *Facies* szerzője Lochner volt, szenteljünk rövid figyelmet professzorának, akinek elnöklete alatt megvédte vitairatát. Johann Gravius [Grave] (1620–1688) jogászprofesszor, osnabrückeri jogászcsaládból származott. Marburgi tanulmányok után főnemesi pártfogoltjával németalföldi akadémiákon is járt, majd Speyerben a kamarai bíróságon volt gyakorló jogász. 1653-ban Lauterbach professzor elnöklete alatt lett Tübingenben jogi *doctor*. Ez év közepétől a megüresedett *professor iuris practicum* tiszttét tölthette be Tübingenben. Haláláig az egyetem professzora maradt, 1660-tól *professor iuris canonici* volt, ami mellett egy ideig a hűbérjog előadását is vitte. Nyolc alkalommal töltötte be az egyetem *rectori* tiszttét, tizennyolcszor volt a jogi kar dékánja. Emellett több egyetemi alapítvány kurátora is volt. 1669-ben meghívást kapott, hogy legyen a Birodalmi Kamarai Bíróság ülnöke, de ezt visszautasította. Ekkor lett a Bodeni-tó partján fekvő birodalmi város, Lindau város *syndicusa*, majd württembergi fejedelmi tanácsosi címet is kapott. A jogi kar *senioraként* halt meg. Házasságából három lány és két fiú származott.³⁴

Gravius szakirodalmi munkássága elsősorban *disputatiók*ból, egyetemi vitairatokból állott, melyeket a korabeli és későbbi bibliográfiák az ő neve alatt katalogizáltak, bár korántsem bizonyos, hogy valamennyit ténylegesen ő fogalmazta volna meg.³⁵

A korabeli egyetemi vitairatok szerzőségének kérdésében a modern tudomány nem alakított ki egységes álláspontot, azt minden esetben külön-külön kell vizsgálat tárgyává tenni. Esetünkben a professzor és diákja szükségszerű együttműködését

33 Coing, 1977: 51–52.

34 Vö. *Beatitudo Fidelium*, 1688: 22-27.; Scholl, 1927: 29.; Thiess, 1783: 251–252.

35 A korabeli jogi *disputatiók* szerzőségével kapcsolatban vö. P. Szabó, 2017a.

feltételezve alappal abból indulhatunk ki, hogy a szöveg megfogalmazásában az oroslánrész a hallgatósé, vagyis Lochneré volt. Valószínű azonban, hogy jelentősen támaszkodhatott professzora könyvtárára és iránymutatásaira, különösen a korabeli európai szerzők munkái vonatkozásában.

Futólag átlapozva a 40 oldal terjedelmű, 10 fejezetre oszló értekezést láthatjuk, hogy a szerző ez első *caput*-ban a *Hungarus* név eredetét, majd a magyar királyság nemzetközi helyzetét, függetlenségét és közjogának alapvető jellegzetességeit vázolja fel. A harmadik fejezet a királyi tisztségről, az uralkodói jelképekről, valamint a király választásáról és koronázásáról értekezik. A következő rész a nádorról és a legfőbb tisztségviselők szerepéről tájékoztat, majd az ötödik *caput*-ban az egyházi rend tagjainak közjogi szerepéről, valamint a katolikus egyházszervezetről szól. Ezután a vármegyék, a szabad királyi városok és a nemesek jogállását elemzi, és egy rövid fejezetben külön szól az országgyűlésről és az *octavákról*. A vallásról szóló fejezetben a nyilvános vallásgyakorlat jogával bíró egyházak mellett számba vesz néhány oktatási intézményt, köztük protestánsokat is, és szól a zsidók változatos megítéléséről is. A kilencedik terjedelmes fejezet a magyar katonasággal és a magyarok hadi vitézségével foglalkozik. Zárásként szintén hosszabban értekezik „*Magyarország törvényeiről és jogáról*” is.³⁶

Már ez az áttekintés is igazolja Bónis korábban idézett minősítését, amely „közjoginak” tekinti a munka tartalmát. Hiszen Lochner valóban jóval nagyobb hangsúlyt helyez az állami berendezkedés kérdéseire, mint akár Guilelmus Artner négy évtizeddel korábban szintén Tübingenben vitára bocsátott írása,³⁷ amelyben a természet- és társadalomföldrajzi, történeti, művelődési ismeretek mellett a politikai berendezkedés viszonylag kis teret kapott, akár Martinus Schödel, elsősorban történeti jellegű, Strassburgban megvédett és utóbb jelentős európai figyelmet kapó munkája.³⁸

A nyomtatvány alaposabb tanulmányozása alapján megállapíthatjuk, hogy Lochner munkája egyetemi vitairat jellege és vázlatossága ellenére is alkalmas volt,³⁹ hogy áttekintést adjon a Magyar Királyság állami berendezkedéséről a külföldi olvasóközönség számára.

36 Karner rövideb bemutatja a *Facies*-t. Karner, 1966: 76–78.; Szintén foglalkozik a munkával Gönczi, 2005–2007: 305–307.

37 Artner, 1624. - *RMK* III. nr. 1366. és 6145.

38 Schödel, 1629. - *RMK* III. nr.1440 és 6173.

39 Az értekezés hiányosságait már *Czwittinger* felismerte, de ugyanő tudta azt is, hogy Lochner „utat tört” értekezésével”. *Czwittinger*, 1711: 228.

Lochner munkáját két korábbi *peregrinus*nak, Georgius Grad soproni polgármesternek⁴⁰ és Johannes Serpilius soproni városi *syndicus*nak⁴¹ mint patrónusainak ajánlja, és bevezetőjében a szokásos köszönő szavak mellett utal addigi tanulmányaira is. Hivatkozik arra, hogy három év előtt, 15 éves korában indult német peregrinációjára a háborús viszonyok ellen is menekülve, menekültté válva, de nem feledve szülővárosát, amelyhez különösen kötődik.⁴² Patetikusan jelzi, hogy zsenge munkáját Tübingenben adja közre, azt német földön vitatta meg, de tárgyául Magyarországot választotta. Ösztönzőként hatott rá az a nézete, hogy nagy szegény és a polgári kötelességek elmulasztásának tekintendő, ha valaki nem ismeri hazája állapotát.⁴³ Nem riasztja el az sem, hogy a témáról már sokan írtak, de azért ő lát még tisztázandó kérdéseket, melyek megvilágítására munkájával vállalkozik.

Egy *Digesta* helyre hivatkozva, amely elsődlegesnek tartja a szavak jelentése megvizsgálását, Lochner a *Hungarus* és a *magyar* szó etimológiájának szenteli munkája első fejezetét, több történetírói felfogást is felsorolva, de saját álláspontot nem megfogalmazva.

Ezen – a korabeli munkákban szokásos – rövid felvezetés után a második fejezetben a magyar államot jellemzi, a következő kijelentéssel: „*Quod dicimus esse Regnum speciale, liberam, Electivum, quod summa potestate ad commune bonum gubernetur.*” A felsorolt jellemzők közül előbb a királyság függetlenségét hangsúlyozza az ezzel ellentétes irodalmi álláspontok mérlegelésével. A birodalmi és pápai hűbéri alárendeltség tagadása mellett cáfolja néhány korábbi és korabeli szerző azon állítását is, hogy a török császárnak adózna a magyar királyság. Kijelenti, hogy „*Magyarország szabad, sem a pápának, sem a császárnak, mint császárnak, sem a töröknek nincs semmi joga felette.*”⁴⁴ Ezen álláspontja alátámasztására mindegyik vonatkozásban történeti és jogi dokumentumokat (köztük a *Quadripartitumot*), valamint külföldi párhuzamokat idéz.

40 Grad, Georgius (1613–1685) soproni polgár, 30 évesen lett belső tanácsos. Városbíró volt 1654–1657 és 1662–1663, illetve polgármester 1664–1667 között. Házi, 1982: nr. 5640.

41 Serpilius, Johannes (1623–1686) késmárki származású, aki valószínűleg *doctori* címet szerzett Königsbergben 1643 után és később Szepes megye táblabírája, majd 1659–1666 között Sopron jegyzője, belső tanácsos és 1668–1673 között városbírája volt. Házi, 1982: nr. 10198.; Németh, 1943: 271–277.

42 „*Elhagytam hazámat és száműzött lettem, sőt elhagytam hazámat, amely maga is 'száműzetésben él' és szerencsétlen, de azért, hogy egykor majd virágzóbbként lássam viszont. Így még itt is Sopronomat láttam magam előtt és Titeket, patrónusaimat: úgy éreztem, hogy mindig szemem előtt lebegtek és figyeltek viselkedésemet!*” Karner Károly fordítása. Vö. Karner, 1966: 77–78.

43 Lochner, 1666: 3.

44 Lochner, 1666: 7. „*Verius tamen & rectè libera est Hungaria, nec Pontifex, nec Imperator, út Imperator, nec Turca illum in eam Jus habet.*” Átvétel Artnerntől, 19.

Második jellegzetességként azt emeli ki, hogy a magyar király választott uralkodó, és itt is szembe megy bizonyos irodalmi álláspontokkal, amelyek örökösödési jogra („*jure hereditario*”) alapozzák a mindenkori uralkodóváltást Magyarországon.⁴⁵ A magyar uralkodó választott király, aki – hasonlóan a dán és a lengyel megoldáshoz – egy bizonyos királyi családból („*ex domo certa Regia*”) kerülhet ki. A Magyar Királyság államformája – az arisztotelészi kategóriákat figyelembe véve – monarchikus, amely egyeduralmat azonban az arisztokrácia hatalma mérsékli.⁴⁶

Ezen tételtől indul ki a harmadik fejezet történeti fejtegetéseiben is, midőn a magyar királyi hatalom jellegéről értekeznek. A múltban nem vitatható a király teljhatalma, annak ellenére, hogy a „*leges fundamentales*” előírták: nehezebb ügyekben ne cselekedjék „*sine consensu optimatum*”, a jelesek beleegyezése nélkül.⁴⁷ Saját kora értékelését azonban kikerüli azzal, hogy dicsőíti az aktuális uralkodót, I. Lipótot.

Lochner sajátos kérdést vet fel a választott király személyével kapcsolatban, midőn annak gondolatával játszik el, alkalmas lehetne-e egy nő is az uralkodásra: „Kérdés, hogy vajon Magyarországon egy nő is alkalmas lehet-e az uralkodásra?”⁴⁸ A kérdésnek meglehetősen nagy figyelmet szentelve, több ellentétes álláspontot felvonultatva, Lochner csak azt állapíthatja meg, hogy a különböző szerzők – a körülményektől függően megengedően, illetve teljesen tagadóan – eltérően közelítik meg a nőuralom (*gynotocrazia*) kérdését.⁴⁹ Az irodalom elemzése után a kérdést gyakorlati oldalról is körbejárja Lochner, és szintén kettősséget konstatál, hiszen vannak országok – írja –, ahol uralkodhat nő, és van ahol ez eleve kizárt. Magyarország tekintetében kifejti, hogy ott uralkodhat nő és volt is női uralkodója, de ez nem vált az ország javára. Lochner tehát, bár elvileg nem zárja ki a női uralkodó megválasztásának lehetőségét, de azt – a történeti tapasztalatok alapján – nem tartja igazán támogatandó megoldásnak.⁵⁰

Áttérve az uralkodóválasztás menetére, szól a királyválasztó gyűlésről, annak összehívásáról, szokásos helyéről és a koronázási ceremóniáról. Nagy jelentőséget tulajdonít a koronázási eskünek, amellyel a király a jó kormányzást ígéri meg („[...]

45 Lochner, 1666: 8-9.

46 Lochner, 1666: 9. „*Monarchicam, sed cum Aristocratia temperatam; cum summa potestas legum saluberrima pharmaco leniatur:*” = „*A teljhatalmat a törvények gyógyító orvossága csillapítja.*”

47 Lochner, 1666: 10.

48 Lochner, 1666: 11. „[...] *ubi quaeritur, an Regni Hungarici foemina sit capax?*” A kérdés kapcsán elemzi Lochner szövegét M. Varga, 2020a: 236-239.; M. Varga, 2020b: 7-8, 21.

49 M. Varga, 2020a: 236.

50 Lochner ambivalens álláspontját emeli ki M. Varga is. Vö. M. Varga, 2020a: 237.

obligatio quaedam, qua se Rex ad bonam rectamque adinistrationem obstringit.”). Ezután következhet a koronázási jelvények átadása és maga a koronázás a Szent Koronával, amelyről azt írja, hogy „amint a magyarok mesélik, szent László király idejében az égből küldetett”.⁵¹ Említi a koronaörököt és a korona őrzési helyét és – Thuroczy nyomán – azt is, hogy a királynőknek, a királyokkal ellentétben nem a fejére helyezik a koronát, hanem jobb kezük érintésével szimbolizálják megkoronázásukat. Érdekes módon a királyi felségjogokat (*regalia*) Lochner egyetlen mondatban említi csak meg, s a részletek tekintetében a *Quadripartitum* egyes fejezeteire utalja az olvasót.⁵²

A negyedik fejezetben a nádorról és a zászlósurakról szól a szerző. A nádort, akinek nyugati párhuzamait is említi, az ókori *praefectus praetorió*hoz hasonlítja. Leírja a nádorválasztás szabályait, majd a királybíró (*Iudex Curiae*) tisztségének szentel figyelmet, s utóbbi legfőbb feladatának azt tekinti, hogy az ítékezés az országban a királyság jogszabályai alapján történjen. Munkájában négy *protonotarius* segíti.⁵³ Röviden megemlíti a horvát báni és a tárnokmesteri tisztséget is, majd a többi udvari és helyi tisztségviselőt sorolja fel, megjelölve a legfőbb főnemesi családokat.

Az ötödik fejezetben – kurrens szerzőket idézve – abból indul ki, hogy a királyság adminisztrációja felosztható világi és egyházi szektorra, így a rendek között is hasonló különbség tehető. Az egyházi rendet az érsekek, püspökök, apátok és *praelatusok* képezik. Felsorolja a két érsekséget és a tíz püspökséget, és említi az egyházi eljárók szerepét az állam irányításában.⁵⁴

A megyékről, városokról és a nemességről szóló fejezetben a *comitatus* szó eredete mellett felsorolja mind a 74 vármegyét és szól a megyei tisztviselőkről anélkül, hogy hatás- és feladatkörüknek – a bíraskodáson kívül – figyelmet szentelne.⁵⁵ A városokat (*civitas, oppidum*) szabad és nem szabad csoportokra osztja. Mindössze négy szabad királyi várost sorol fel, köztük Sopront („*patria mea*”) és Lőcsét (nem említve azonban Nagyszombatot, Bártfát és Kassát sem), s külön említi öt szabad bányavárost, és megemlékezik a szabad mezővárosokról, valamint a várakról is. A szabad városokat az ország rendjeihez számítja, és saját jogot tulajdonít nekik.⁵⁶

51 Lochner, 1666: 13–14. Bár a későbbi Szent-Korona eszme nyomokban sem jelenik meg Lochnernél, a korona tiszteletével kapcsolatban Bonfini nyomán átveszi az egyik korábbi országnagy megnyilatkozását: „*Bárkit is látsz a szent koronával megkoronázva, még ha ökör is, tiszteld és sérthetetlen királynak véld és tartsd.*” (Decas IV. liber 3.) Bonfini, 1959: 588. Vö. Eckhart, 1941: 297–298.

52 Lochner, 1666: 14.

53 Lochner, 1666: 16. „[...] *inprimis curare debeat, ut secundum statuta Regni omnia decidantur.*”

54 Lochner, 1666: 18.

55 Lochner, 1666: 19–20.

56 Lochner, 1666: 20–21.

Lochner a nemességet az ország sarokkövének, a nép lelkének tekinti,⁵⁷ és elsősorban katonai erényeit emeli ki. A magyar nemesek tekintetében valódi- és *quasi*-nemesek („*officiales, libertini & conuetudinarii*”, *Agiles*) között különböztet a *Tripartitum*ra is hivatkozva. Kihangsúlyozza, hogy míg a birodalmi nemesség tagjai nem képeznek rendet, addig a magyar nemesek igen, hiszen szavazattal bírnak az országgyűléseken.⁵⁸

A hetedik fejezetben a különböző gyűlésekről szólva Lochner különbséget tesz egyetemes és helyi gyűlések között. Az előbbihez sorolja az országgyűlést („[...] *quando Rex & Status Regni conveniunt*”), amit a magyarok *Rakos* elnevezéssel illetnek, és amelyet a király vagy a nádor hirdethet meg. Rendesen három évenként kellene összehívni. A tárgyalandó kérdéseket a nádor állítja össze, amelyeket megvitatnak, szavaznak róluk és a határozatokat (*articuli Regni*) a királyi megerősítés után hirdetik ki.

A partikuláris gyűlések közé Lochner az *octavákat*, a tárnokszék üléseit és a nemesek megyegyűléseit sorolja, ahol a királyság kisebb jelentőségű ügyei kerülhetnek napirendre.

Az ország politikai berendezkedésének leírása során természetesen Lochner nem kerülheti meg a vallási kérdéseket sem. Munkája „*De religione*” című hetedik fejezetében a vallást – Plutarchos nyomán – valamennyi közösség kötő erejének és az igazság támasztékának nevezi. Ahol nincs istenfélelem és tisztelet, ott nincs igazságosság, és nagy királyság helyett csak nagy rablóbandáról beszélhetünk. Bár a magyaroknak volt ősvallása, de Géza fejedelemnek és Istvánnak köszönhető, hogy a kereszténység Magyarország és a vallásosság a magyarok védjegye lett, amit a szent királyok és királyleányok bizonyítanak. A lutheránus Lochner kiemeli, hogy három bevett vallást ismernek el Magyarországon, amelyek ugyanolyan szabadságot élveznek.⁵⁹ Határozottan állást foglal más keresztény vallások – pl. az anabaptisták – elismerésével szemben, és néhány tartózkodó szóval a protestánsokat támadó jezsuitákat is pellengérré állítja,⁶⁰ utalva a bécsi béke rendelkezéseire, amelyet a vallási béke alapjaként többször említ.

Lochner az egyes vallások kapcsán kiemeli azok kulturális jelentőségét, utalva a legfontosabb protestáns iskolákra, gimnáziumokra és akadémiákra. A legnevesebb gimnáziumként a pozsonyi, soproni és eperjesi intézményeket jelöli meg, míg

57 Lochner, 1666: 21. „[...] *Nobiles anima plebis, plebs vero absque Nobilibus ex animum quoddam cadaver censatur.*”

58 Lochner, 1666: 22.

59 „*Hodie trium in regno religionum exercitium tolerantur, & Pontificii, Lutherani ac Calvinistae pari hac in re libertate gaudent.*” Lochner, 1666: 25.

60 Uo.

az akadémiák közül – a híres Comeniusra és Alstediusra utalva – a sárospataki kollégiumot tünteti fel, de nem feledkezik meg két a katolikus felsőiskoláról sem (Vác, Pécs).⁶¹ Meglepően nagy teret szentel Lochner a magyarországi zsidóság korabeli megítélésének, hangsúlyozva, hogy ellentétes álláspontok állnak egymással szemben azzal kapcsolatban, milyen jogon élnek a keresztény magyarországiak között. Elsősorban külföldi szerzők álláspontjait ütköztetve Lochner maga a tolerancia, de nem a teljes befogadás mellett teszi le voksát.⁶²

Terjedelmes fejezetben foglalkozik a szerző Magyarország hadügyeivel és erődítményeivel, kiemelve, hogy az Istenért és a hazáért („*pro aris et focis, pro Deo et Patria [...]*”) jogszerű fegyvert viselni és hadakozni. Magyarország vonatkozásában ezt különösen fontos kiemelni, hiszen – s itt V. Károly német császárt idézi, aki szerint – Magyarország a „*fal, amely egész Németország javára száll szembe a törökök mérhetetlen hatalmával*”, és a magyarok egész Európa patrónusai és mintegy védő istenei.⁶³

Már a magyarok ősei, a hunok is kitűntek vitézségükkel, de a jelenkor is bizonyítja ezt, gondoljon az olvasó az egri nők vitézségére, amelyet „[...] *az összes történetírók ünnepeltek műveikben*”.⁶⁴ A „fegyvernemek” tekintetében a magyar katonák huszárokra és hajdúkra oszthatók, s hagyományosan a lovasok örvendenek nagyobb hírnek. Történetírók leírásait idézi a huszárok és hajdúk kapcsán, s kiemeli, hogy Zrínyi György átszervezte a huszárságot. Szól még a rácokról, mint meglehetősen kétséges megbízhatóságú katonákról. Akár ókori szerzőket felvonultatva is tárgyalja, hogy vajon a gyalogos vagy a lovas katonaság tekinthető-e értékesebbnek.⁶⁵

Ezután Grotiusra is hivatkozva a hadba hívásról ír, kiemelve a magyarok szokását a véres kard körbehordásával kapcsolatban, de utalva a régi római hadüzeneti szokásokra is. Majd megemlíti a keresztény és török katonák közötti bajvívásokat. Utal arra is, hogy a magyar törvények szerint szükség esetén az egyháziak is kötelesek hadba vonulni, amit a mohácsi csata főpapi áldozatai is igazolnak. A magyar zászlósorak az országon belül kötelesek bandériumaikkal együtt hadba szállni, a határokon kívül azonban csak megfelelő fizetség ellenében. Csapongó gondolatmenettel említi azt is, hogy minden magyar katona, aki egy törököt megöl,

61 A protestáns iskolák felsorolásából kimarad Debrecen és Pápa. A nagyszombati egyetemet és a jezsuita gimnáziumokat sem említi Lochner. Lochner, 1666: 26.

62 Lochner, 1666: 28.

63 Lochner, 1666: 28.

64 Lochner, 1666: 29.

65 Lochner, 1666: 30–31.

egy birodalmi arany jutalomra számíthat.⁶⁶ Szintén történeti példákat hoz fel a katonai fegyelem szükséges fenntartása vonatkozásában.⁶⁷

A szintén több oldalt kitevő zárófejezetet Lochner a magyar jog forrásainak és fejlődésének szenteli. Ezen rész jogi-jogelméleti fejtegetései elsősorban Werbőczy jogforrástanán alapulnak. A jól ismert, Iustinus történetíróra visszavezethető szállóigére („*Iustitia gentis ingeniis culta, non legibus*”) utalva – melyet Bonfini is parafrázál a szkítákkal kapcsolatban – azt állítja, hogy a magyarok az igazságot nem a törvényből ismerik, hanem a természet oltotta beléjük.⁶⁸ Lochner a magyarok igazságérzetét illusztráló II. Andrásnak a királynégyilkos Bánk bánnal szembeni eljárását hozza fel példaként.⁶⁹

A törvények között feltétlenül betartandónak tartja azon alapvető szabályokat, amelyek az államot (*res publica*) fenn- és összetartják.⁷⁰ További különbségtételként a törvényeket univerzális és partikuláris jogszabályokra osztja. Előbbiek valamennyi alattvalóra vonatkoznak (*statuta, decreta, articuli*) és a király közreműködésével alkotottak, de amelyek közé a *Tripartitum* is számítandó. Mivel a szokásjog is a királyi kéz által irányított bíróságoktól (vagy a királyi döntésekből) ered, abban is az uralkodó abszolút hatalma tükröződik.⁷¹

A *Tripartitum* nyomán utal arra is, hogy hazánkban a római jog és elsősorban („*inprimis*”) a kánonjog hatálya is „megfigyelhető”, valamint a *Ius Saxonicum* is hatályosul néhány felső-magyarországi városban.⁷² Bemutatja, hogy Werbőczy ezekből a jogokból, mintegy forrásokból vezeti le a magyar jogot, melyet háromféle alapelemből – királyi törvényekből, bírák döntvényeiből és privilégiumokból – állónak tekint, és aminek értelmében jogunkat „*Ius consuetudinarium & Municipale*” elnevezéssel lehet illetni.⁷³ Ez azonban univerzális jogként valamennyi polgár hasznára kell, hogy legyen.

A *ius particularét*, amely Lochner szerint a városokban és vármegyékben hatályos, német szavak segítségével („*Stadtrecht*” és „*Landrecht*”) írja le, és elismeri

66 Lochner, 1666: 32–33.

67 Lochner, 1666: 34.

68 „[...] *iustitia non accepta legibus, sed ingeniis insita*.” (Decas I. Liber 2. 23.) Bonfini, 1936: 41.

69 Lochner, 1666: 35.

70 „*Adhibendae leges fuerunt, quae fundamentum sunt, quae republ. fulcitur ac continetur*.” Lochner, 1666: 35.

71 Lochner, 1666: 36.

72 „*Deinde leges etiam Romanae & Ius inprimis Canonicum in Hungaria observatum est, item novius ius Saxonicum, (sicut & apud Polonos) non vi obligationis, sed tanquam iure assumpto; hodieque illud in nonnullis superioris Hungariae civitatibus vigere constat*.” Lochner, 1666: 36.

73 Lochner, 1666: 36.

a városoknak saját jog alkotására való jogát, amely szabályok polgáraik között érvényesülnek.⁷⁴

Külön szól a privilégiumokról is, melyek lehetnek „*realia & personalia*.” Az előbbi körébe az érsekekre vonatkozó kiváltságokat, valamint a városi nemesség adómentességét, míg utóbbira plébánosok nemesekhez hasonló jogállását hozza fel példának.⁷⁵

Részletesen ír Lochner a szokásjogról (*consuetudo*) is, amelyet szóban áthagyományozott és – egy *Digestából* vett Iulianus idézet kifordításával – a jogalkotó hallgatóságos beleegyezése révén elfogadott jogként jelöl meg.⁷⁶ A szokásjog érvényesülhet akár általánosan, az egész országban, akár partikulárisan (mint pl. a házasságtörés főbenjáró büntetése esetében Felső-Magyarországon.) A szokásjog feladatát hagyományosan a törvény magyarázatában, megerősítésében vagy lerontásában látja Lochner. Werbőczyvel egyezően látja rendezendőnek a törvényi jog és a szokásjog összeütközését is.⁷⁷ Szokásjogként azonosítja be a *stylus Curiae*-t és a bírósági eljárás kialakult szabályait Kithonichra és a *Tripartitumra* hivatkozva.

A bírósági ítéletek, mint jogforrások tekintetében is tartja az általános és partikuláris jelleg közötti megkülönböztetést. A városi és vármegyei bírói fórumok mellett említi *Iudex Curiae* és a *Iudex Tavernicorum* bírói fórumát, röviden szól a király büntető hatalmáról.⁷⁸

Az értekezés egy hazája üdvéért, javáért, további boldogulásáért és a béke megmaradásáért mondott könyörgéssel zárul,⁷⁹ és kapcsolódik hozzá a *praeses*, Gravius négy soros verse, melynek címezésében Lochnert szerzőnek titulálja („*Author & respondens*”).

Megjegyezhetjük még, hogy sok korabeli jogi *disputatio*val ellentétben Lochner munkájához nem kapcsolódik ún. *corollaria*, amelyek általában vegyes jellegű, megválaszolandó jogi kérdések voltak, s amelyeket a vita folyamán – a fő téma után, akár gyakorló célzattal – szintén megvitathattak, vizsgálendő a hallgató (*respondens*) szakmai felkészültségét.

74 Lochner, 1666: 37. Itt még nem történik utalás a tárnoki jogra, ahogy Gönczi látni véli. Csak a későbbi Jony féle kiadás utal erre. A tárnoki jogról csak utóbb emlékezik meg Lochner. Vö. Lochner, 1666: 39.

75 Lochner, 1666: 37–38.

76 „[...] *quod sit [sic!] jus tacito Legislatoris consensu introductum*,” D. 1.3.32.1.; Lochner, 1666: 38.

77 Lochner, 1666: 38–39.; *Tripartitum*, Prol. 12. (Lochner itt hibásan utal a *titulus* számára.).

78 Lochner, 1666: 39.

79 Lochner, 1666: 40.

A fentebb elmondottakból is kitűnik, hogy Lochner munkáját a korabeli egyívású vitatkozásokhoz hasonlóan inkább ókori irodalomból vett párhuzamokra hivatkozó és történeti visszatekintésre támaszkodó országleírásnak, mint többé-kevésbé rendszeres közjogi munkának lehet tekinteni. A vázlatos jellegre maga a cím is utal, hiszen a *facies* szó nem jelent mást, mint „külső alak”, vagy „alapjelleg, fővonások”.

Az előadás vázlatossága és a szöveg sok fogyatékosága ellenére azonban Lochner meglepően széleskörű olvasottságról és sokoldalú tájékozottságról tesz tanúságot az értekezés összeállítása során. Sok forrást és szerzőt idéz, és így a magyar közjog tárgyalása kapcsán több jeles európai államelméleti szerző tanait is felhasználja. Viszonylag gyakran veszi figyelembe a jogász Reinking és Wesenbeck nézeteit, de idézi Jean Bodint is.⁸⁰ A korabeli *politica*-szerzők közül szintén többet idéz a vitatkozási gyakorlatnak megfelelően (Lipsius, Boecler, Richter, Arnisaeus, Schönborn). Témájánál fogva gyakran nyúl Christoph Besold munkáihoz is, aki néhány évtizeddel korábban jelentős mértékben hozzájárult a tübingeni *politica*-tudományi iskola megalapozásához. Utóbbi tanítványa volt az említett soproni Guilelmus Artner, akinek 1624-ben megjelent, szintén Magyarországról és annak jogáról szóló *disputatio*ján elnökölt. Lochner erre a vitatkozásra is többször utal, hasonlóan a kicsivel később (1629) született strassburgi munkához, amelyet a – szintén említett – pozsonyi Martinus Schödel védett meg Matthias Bernegger professzor elnökölete mellett. Utóbbi két vitatkozással szoros rokonságot mutat Lochner munkája. Az említett európai szerzők mellett természetesen hazai történeti (Petrus de Réwa, Johannes Thuroczi, Johannes Nadányi) és jogi munkákat (*Tripartitum*, *Quadripartitum*) is figyelembe vett. Érdekes tény, hogy feltételezhetjük: az idézett munkák rendelkezésre álltak a tübingeni professzorok könyvgyűjteményeiben.

3. A *Facies* „utóélete”

Annak ellenére, hogy Lochner közjogi kísérlete – már műfajánál fogva is – meglehetősen vázlatosra sikeredett, és a kibontakozó *Ius publicum Romano-Germanicum* alapmunkáinak rendszerét sem követte következetesen, tematikus újdonsága elkendőzhette hiányosságait. A 17. század második felében, jó néhány évtizeden keresztül a munka a kevés tudományosan is értékelhető tájékozdási

80 Gönczi kiemeli még Hermann Conringot és Benedict Carpzowt is a Lochnerre hatással bíró szerzők között. Az általa idézett helyen azonban az említett két szerzőre csak Johannes Jony jegyzetei utalnak. Gönczi, 2005-2007: 305.

pontok egyike lehetett azok számára, akik a magyarországi államletről információkat kívántak szerezni. Hasonló sorsa lett, mint Martinus Schödel nagyobb lélegzetű hungarológiai munkájának⁸¹: magyarázó jegyzetekkel feldúsított újabb kiadása jelent meg, amely bizonyos értelemben modernizálta, aktualizálta a Lochner által papírra vetetteket.

Az átdolgozás Johannes Jony⁸², egy iglói származású hallei, majd jéni *peregrinus* joghallgató nevéhez köthető, aki Halléban 1717-ben és 1718-ban saját korszerűsítő jegyzeteivel újra kiadta Lochner munkáját.⁸³

Jony elhagyta Lochner ajánlását és előszavát. Új előszót készített és a szöveghez számos kiegészítést csatolt, amelyekkel az eredeti kiadás adatait aktualizálta, saját kora viszonyainak megfelelően időszerűvé tette. Kiegészítéseivel Lochner értekezése több mint terjedelme felével gazdagodott és így összesen 68 oldalt tett ki. A neves jogásszá váló Jony halála után – annak két jogi munkájával együtt – 1756-ban Jénában változatlan utánnyomásban újra megjelentették a *Facies* Jony által kommentált változatát.⁸⁴

Az igény a Jony általi átdolgozott munka iránt azonban még ezzel sem elégült ki, amit az jelez, hogy 1787-ben Ignatius Horváth a Jony-féle átdolgozást – Jony egy másik munkájával együtt – beválogatta *Bibliotheca Jurisconsultorum Hungariae* címmel kiadott összeállításába.⁸⁵ Ez a tény azonban nemcsak Lochner munkájának értékét jelzi, hanem azt is, hogy a 18. század végéig mennyire szerény volt a magyar közjog tudományos feldolgozottsága.⁸⁶

81 Schödel munkájának újabb, jegyzetekkel és mutatóval ellátott változata 1676-ban jelent meg Johann Ferdinand Behamb, pozsonyi származású linzi jogtanár átdolgozásában. Behamb, 1676. Vö. P. Szabó, 2017b: 206–210.

82 Johannes Jonyhoz vö. Szinnyei, 1897: 620–622.

83 Vö. *RMK* III/18sz-1, nr. 794. és 795.

84 A harmadik kiadás megtalálható: Jony, 1756. Érdekes kutatói feladat lehetne összehasonlítani Lochner és Jony szövegét és rámutatni azokra a pontokra, amelyekben a két nemzedékkel későbbi joghallgató szükségesnek látta kiegészíteni elődje téziseit. De ez jelen keretek között nem lehet feladatom.

85 Horváth, 1787: II. 157–274.

86 Vö. Virozsil, 1865: 62–66.

IRODALOMJEGYZÉK

1. BÜRK, Albert – WILLE, Wilhelm (1953): *Die Matrikel der Universität Tübingen. II.: 1600–1710*, Tübingen.
2. BOD Péter (1766): *Magyar Athenas*. [Nagyszeben].
3. BÓNIS György (1941): A szent korona eszméje, *Magyar Szemle*, 40. évf. 385-389. o.
4. Helmut COING (1977): *Die juristische Fakultät und Ihr Lehrprogramm*, In: Helmut Coing (hrsg.): *Handbuch der Quellen und Literatur neueren europäischen Privatrechtsgeschichte: Neuere Zeit (1500-1800): Das Zeitalter des gemeinen Rechts. II/1. Wissenschaft*. München: C.H. Beck. pp. 3-102.
5. CWWITTINGER, David (1711): *Specimen Hungariae Litteratae, Virorum Eruditione Clarorum Natione Hungarorum, Dalmatarum, Croatarum, Slavorum atque Transylvanorum* [...] Francofurti et Lipsiae: Kohlesius.
6. CSATKAI Endre (1955): Soproni diákverselők a 17. század derekán, *Soproni Szemle*, 9. évf. 1-2. sz. 75-85. o.
7. D. SZAKÁCS Anita (2013): Az 1650-es évek pestisjárványai Sopronban. *Tanulmányok Horváth Zoltán emlékére, Soproni Szemle*, 67. évf. 1-4. sz. 246-251. o.
8. Dagmar DRÜLL (1991): *Heidelberger Gelehrtenlexikon 1652-1802*. Berlin-Heidelberg: Springer.
9. ECKHART Ferenc (1941): *A szent-korona eszme története*. Budapest: MTA.
10. FAJT Anita (2020): Otthon a hitben. Irodalomtörténeti adalékok a 17. század közepén Sopronban élő osztrák nemesi családok életéhez. *Soproni Szemle*, 74. évf. 3. sz. 345-368. o.
11. FATA Márta (2007): Glaubensflüchtlinge aus Ungarn in Württemberg im 17–18. Jahrhundert: Forschungsaufriß mit einer Dokumentation der Exulanten, In: Erdélyi Gabriella - Tusor Péter (szerk.): *Minden napi választások: Tanulmányok Péter Katalin 70. születésnapjára*. Budapest: MTA TTI. 519–547. o.
12. GÖNCZI Katalin (2005–2007): Tübinger juristische Dissertationen und ihr Beitrag zum öffentlichen Recht Ungarns im 17. Jahrhundert. *Ungarn-Jahrbuch*, 28. Jg. pp. 301–308.
13. HORÁNYI, Alexius (1776): *Memoria Hungarorum et Provincialium Scriptis Editis Notorum*. Viennae: Loewius.
14. HORVÁTH, Ignatius Stephanus (1787): *Bibliotheca Jvrisconsultorum Hungariae, Tomus II*. Posonium: Weber.
15. JAUERNIG, Reinhold – STEIGER, Marga (1977): *Die Matrikel der Universität Jena, II.: 1652–1723*, Weimar: Böhlau.

16. JÖCHER, Christian Gottlieb – ADELUNG, Johann Christoph (1810): *Allgemeines Gelehrten-Lexicon: Fortsetzung und Ergänzungen* [...] Bd. 3, Leipzig: Gleditsch.
17. HAAN Lajos (1858): *Jena Hungarica sive memoria Hungarorum a tribus proximis saeculis academiae Jenaensi adscriptorum*, Gyula: Réthy.
18. HAUCK, Karl (1903): *Karl Ludwig, Kurfürst von der Pfalz (1617–1680)*, Leipzig: Breitkopf & Härtel.
19. HÁZI Jenő (1982): *Soproni polgárcsaládok 1535-1848. I-II.* Budapest: Akadémiai.
20. KARNER Károly (1966): Két soproni vonatkozású nyomtatvány 1681-ből. *Soproni Szemle*, 20. évf. 1. sz. 73–78. o.
21. KOVÁCS József László (2005): „Ti vagytok a Város világossága...” (Adatok a Tudós Társaság második korszakához 1631-1674). *Soproni Szemle*, 59. évf. 3. sz. 251–264. o.
22. M. VARGA Benedek (2020a): „Domina et Rex”: Mária Terézia és a nőuralom problémája a 18. századi Magyarországon. In: Dobszay Tamás – H. Németh István – Pap József – Szijártó M. István (szerk.): *Rendi országgyűlés – polgári parlament: Érdekképviselet és törvényhozás Magyarországon a 15. századtól 1918-ig.* Budapest-Eger: Magyar Nemzeti Levéltár – Eszterházy Károly Egyetem, 231–254. o.
23. M. VARGA, Benedek (2020b): Making Maria Theresia ‘King’ of Hungary. *The Historical Journal*, pp. 1–22.
24. MOKOS Gyula (1890): *Magyarországi tanulók a jénai egyetemen*, (Magyarországi tanulók külföldön 1), Budapest: MTA.
25. MOÓR, Julius (1932): Die Rechtswissenschaften, In: Magyary, Zoltán (hrsg.): *Die Entstehung einer internationalen Wissenschaftspolitik: Die Grundlagen der ungarischen Wissenschaftspolitik.* Leipzig: Felix Meiner.
26. NÉMETH János (2004): A soproni német nyelvű források nyelvészeti kutatásának lehetőségei: Sopron jegyzői a 17–18. században. *Soproni Szemle*, 58. évf. 2. sz. 102–122. o.
27. NÉMETH Sámuel: Serpilius János. Sopron városbírája és országgyűlési követe 1681-ben. *Soproni Szemle*, 7. évf. 4. sz. 271-277. o.
28. P. SZABÓ Béla (2010): Magyarországi jogi doktorok számbavétele 1680-ból. In: Balogh Elemér - Homoki-Nagy Mária (szerk.): *Tanulmányok dr. Ruszoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára.* Szeged: SzTE ÁJK, 701–724. o.
29. P. SZABÓ Béla (2017a): „Auctor et respondens” - A szerzőség kérdése magyarországi joghallgatók koraiújkori disputációi és disszertációi fényében, In: Szikora Veronika – Török Éva (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Csécsy György 65. születésnapjára II.*, Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 247–277. o.

30. P. SZABÓ Béla (2017b): Pozsonyi származású jogászprofesszor a felső-ausztriai rendek szolgálatában: Johann Ferdinand Behamb († ~1696). In: P. Szabó Béla - Újvári Emese (szerk.): *Risus cum lacrimis: Könyv Babják Ildikó emlékére (tanulmányok, baráti írások)*. Debrecen: Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 189–220. o.
31. SCHROEDER, Klaus-Peter (2014): *„Immer gerettet und aufrecht geblieben“ - Die juristische Fakultät der kurpfälzischen Universität Heidelberg von ihren Anfängen bis zum Jahre 1802*. Neustadt an der Weinstraße: Stiftung zur Förderung der pfälzischen Geschichtsforschung.
32. Reinhold SCHOLL (1927): *Die Bildnissammlung der Universität Tübingen 1477-1927*, (Schriften des Vereins für Württembergische Familienkunde 2), Stuttgart: Müller.
33. SCHWARTNER, Martin v. (1811): *Statistik des Königreichs Ungern: Ein Versuch, II-III.*, Ofen: Universitäts-schriften. 112.
34. STEINMEYER, Elias von (1912): *Die Matrikel der Universität Altdorf (1575–1809)*, I., Würzburg: Stürtz.
35. SZINNYEI József (1897): *Magyar írók élete és munkái, V. kötet*. Budapest: Hornyánszky.
36. SZINNYEI József (1900): *Magyar írók élete és munkái, VII. kötet*. Budapest: Hornyánszky.
37. SZÖGI László (2011): *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és akadémiákon 1526–1700*, (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 17), Budapest: ELTE Levéltár.
38. THIESS, Johann Otto (1783): *Versuch einer Gelehrten-geschichte von Hamburg nach alphabetischer Ordnung mit kritischen und pragmatischen Bemerkungen, II*. Hamburg: Herold.
39. TOEPKE, Gustav (1884): *Die Matrikel der Universität Heidelberg. Erster Theil von 1386 bis 1553*. Heidelberg: Selbstverlag.
40. VARGA András (1994): Az altdorfi egyetem magyar diákjai (1583–1718), *Lymbus Művelődéstörténeti Tár*, 5. évf. 1–19. o.
41. VARGA Péter (1986), Soproni diák egykorú német szonettje Zrínyi Miklós halálára, *Irodalomtörténet*, 68. évf. 1. sz. 511–514. o.
42. VIROZSIL, Anton von (1865): *Das Staats-Recht des Königreichs Ungarn vom Standpunkte der Geschichte, und der vom Beginn des Reiches bis zum Jahre 1848. bestandenen Landes-Verfassung wissenschaftlich dargestellt, I*. Pest: Heckenast.

FORRÁSOK

1. [Artner, 1624:] *Dissertatio Politico-Iuridica De Regno Hungariae, eiusque Jure: quam Deo Ter. Opt. Max. Adiuvante Praesidente Nobilißimo et Clarissimo Dn. Christophoro Besoldo, Inclytae Unniversitatis Tvbingensis Antecessore celeberrimo, & p.t. Rectore Magnifico, Patrono & Praeceptore suo, aeterna summi honoris observantia proseguendo; In Auditorium Jurisconsultorum Ad diem [...] Julij publice excutiendam et ventilandam Proponit Guilelmus Artner Oedenburgensis, Tubingae: Typis exscribat Theodoricvs Werlin, 1624.*
2. [Beatitudo Fidelium, 1688:] *Beatitudo Fidelium, Seligkeit der Christen/ in diesem und künfftigem Leben/ Das ist/ Osiander, Johann Adam, Eine Christliche Leichpredig über Das Tödliche Ableiben Weiland Deß ... Johann Graven/ Hoch-Fürstl. Durchl. in Würtenb. Rath/ beider Rechten hochberühmten Doctorn/ und selbiger Facultät ältesten Professoren bey Löbl. Hohen Schul allhier Welcher den 3. Novembr. Anno 1688. Morgens zwischen 6. und 7. Uhr in seinem Erlöser Jesu Christo sanfft und selig eingeschlaffen/ und den 6. Eiusdem in Volckreicher Versammlung zu seinem Rubbettlein begleitet worden, [Tübingen]*
3. [Behamb, 1676:] Jo. Ferdinandi BEHAMB ICti, & Professoris Inclytorum Statuum in Superiori Austria *Notitia Hungariae Antiquo-Modernae Berneggeriana: Perpetuis Observationibus Condecorata Nec non Indice Tum Marginali, Tum Reali illustrata, emendata, Argentorati.*
4. [Bonfini, 1959:] *Mátyás király: Tíz könyv a magyar történet-ből*, ford. Geréb László. Budapest: Magyar Helikon.
5. [Bonfini, 1936:] *Antonius de Bonfinis Rerum Ungaricarum Decades, I.*, ed. I. Fögel – B. Iványi- L. Juhász, Lipsiae: Teubner.
6. [Jony 1717:] *Facies Ivris Publici Hungariae a Clarissimis Viris Ioanne Gravio ... et Io. Andr. Lochnero Sempron. Hvngaro Anno MDCLXVI In Academia Tvbingensi Publice Proposita Nvnc Vero Ob Exemplarivm Defectvm Doctrinae aAvtem Praestantiam Ivstiore Ordine Iteratis Mandata Typis Svisque et Aliorvm Observationibus Locvpletat a Ioanne Iony Iglovia Hvngaro Ivrvim in Alma Salana Cvltore. Ienae, MDCCXVII. svmptibvs, Io. Mich. Gollner.*

7. [Jony 1718:] *Facies Iuris Publici Hungariae* a Clarissimis Viris Ioanne Gravio [...] et Io. Andr. Lochnero Sempron. Hvngaro Anno MDCLXVI In Academia Tvbingensi Publice Proposita Nvnc Vero Ob Exemplarivm Defectvm Doctrinae aAvtem Praestantiam Ivstioire Ordine Iteratis Mandata Typis Svisque et Aliorvm Observationibus Locvpletat a Ioanne Iony Iglovia Hvngaro Ivrvim in Alma Salana Cvltore. Ienae, MDCCXVIII. svmtibvs, Io. Mich. Gollner.
8. [Jony 1756:] Ioannis Iony Iglov. Hvng. *Tractatus iuris publici et historici Hungarici*. Jenae ex officina Margrafiana MDCCLVI.
9. [Klesch, 1680:] *Pentas Doctorum Iuris In Hungaria Recensita In Promotione Doctorali* ... Publica Et Solenni Panegyri D. III. Aug. A.O.R. MDCLXXX. Doctor Utriusque Iuris Renunciaretur Et Felici Omine, Cum Pentade Competitorum Pentadi Illi Pannonicae Annumeraretur Sextus Evoluta ... Poetico-Historico A Daniele Kleschio P.L.C. SS. Theol. Bacc. Antidhac In Hung. Past. Insp. Et Consist. Assess.&c. Nunc ob Exilium Scholae Ien. Sen. Rectore, [Jena]
10. [Klesch, 1677:] *Cynosura Peregrinantium ex Pentologo Christi Evangelico Luc. X, 37*. ... Einfältige und eilfertige Reis- und Gast-Predigt, Daß man in dem Lauff seines Christenthums nicht Laß werden, nicht still stehen ... sondern ... fortgehen soll, nach dem vorgesteckten Ziel ... gehalten zu Culmbach ... Jena: Bauhöfer.
11. [Lesestoffe, 1994:] *Lesestoffe in Westungarn I. Sopron (Ödenburg) 1535–1721*. hrsg. Tibor Grüll – Katalin Keveházi – József László Kovács – István Monok – Péter Ötvös – Katalin G. Szende, Szeged: Scriptum Kft.
12. [Lochner, 1666:] *Facies Juris Publici Hungariae*, Praeside Johanne Gravio, U. J. D. & P. P. h. t. Facultatis Decano, Publico examini submissa Die 24. Augusti, loco horisque solitis, a Joh. Andrea Lochnero, Sempr. Hungaro, Tubingae: Typis Johann. Henrici ReisI, Anno M. DC. LXVI.
13. [Lochner, 1676:] *ΑΘΗΝΑΣ ΨΗΦΟΣ. s. Calculus Minervae Disputatione Inaugurali Juridica* in Illustri et Perantiqua Heidelbergensi sub Praesidio Viri Nobilissimi, Amplissimi atque Consultissimi dn. Georgii Gisberti Glöckneri. Jurium Doct. et PP. Academiae pro Cancellarii. Patron. ac fautoris S. Pl. colendi pro Consequendis legitime summis in utroque Jure Honoribus Placido Eruditorum Examine PP. VII. kal. Novembr. MDCLXXVI. L. H. Q. S. a Joh. Andrea Lochnero Castr. Sempron. Pannon. [Heidelberg:] Typis excudit Samuel Ammonius, Acad. Typogr.

14. [Lochner, 1681:] *Leopold I. Augusto Rom. Imperatori, Hungariae & Boemiae Regi, Archiduci Austriae, &c. Ad Comitia Publica Hungariae Sempronium Solemniter Infranti.* De Felici Adventu Patriae, Suoque Nomine Gratulatur Majestati Ejus Dicitissimus Joh. Andreas Lochnerus Sempronienis, J. U. D. A. O. R. M. DC. LXXXI. X. Kal. Jun. Viennae Austriae: Typis Ioann. Van Ghelen, Vniversitatis Typographi.
15. [RMK III.] Szabó Károly – Hellebrant Árpád, *Régi Magyar Könyvtár III. Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványoknak könyvészeti kézikönyve 1–2.*, Budapest, 1896–1898.
16. [RMK III/18sz-1] *Régi Magyar Könyvtár III/XVIII. század - Magyarországi szerzők külföldön, nem magyar nyelven megjelent nyomtatványai, I. kötet: 1712–1760.* Szerk. Dörnyei Sándor – Szávuly Mária, Budapest: OSZK, 2005.
17. [Schödel, 1629:] *Disquisitio Historico-Politica, De Regno Hungariae / Quam In Inclyta Universitate Argentoratensi, Patrocinate Clarissimo Viro DN. Matthia Berneggero [...]* Publicae Et Amicabili Censurae subiicit Auctor Martinus Schödel, Posonio-Hungarus. Calend. Octob. in Auditorio Maiori, Argentorati: Reppius.
18. [Uffenbach, 1683:] Ioh. Christoph von Uffenbach [...] *Tractatus Singularis et Methodicus De Exelcissimo Consilio Caesareo-Imperiali Aulico: Vom Kayserl. Reichs-Hoff-Rath*, V., Viennae Austriae: Cosmerovius.